

ДОКТОР ЖАК КОНФИНО

и

ЛЕСКОВАЦ

*(Живот и рад др Жака Конфина – једно виђење
савременика, публициста и критичара)*

Др Жак КОНФИНО

ДОКТОР ЖАК КОНФИНО И ЛЕСКОВАЦ

(Живот и рад др Жака Конфина – једно виђење
савременика, публициста и критичара)

Резиме: У раду су анализиране оцене критичара, публициста и савременика др Жака Конфина у време док је живео у Лесковцу;

Кључне речи: Лесковац, књижевност, др Жак Конфино;

УВОД - Тебало је да прође доста времена од ослобођења од Турака па да се у Лесковцу или од његових људи почну стварати дела за која би се могло рећи да заиста спадају у белетристику. У одсуству сваке литерарне климе, сматра Драгољуб Трајковић, познати публициста, у Лесковцу дуго није могло да се јави никакво списатељство већих вредности. Оно се тада није јавило ни у Нишу, а још мање у Врању или Пироту, јер су тада Стеван Сремац, Борислав Станковић и Радоје Домановић, који су боравили у тим градовима, постали књижевници тек у Београду. Али, ако у Лесковцу и од њихових људи, све до данас, нису створена књижевна дела каква су дали напред поменути писци, у њему ипак има појава које су, скоро од почетка овога века, интересантне и заслужују нашу пажњу. Овде, пре свега, мислимо на извесне списе Сретена Динића, па на приповетке Жака Конфина и Бране Митровића, као и на песме Добровоја Катисазовића, Фреда Фазлофског и других, не испуштајући из истог периода ни извесне публицистичке списе нити драмска дела Наталије Арсеновић.¹

Сви хроничари књижевне сцене града на Ветерници истичу да је др Жак Конфино својим радом и делом оставио неизбрисив траг у културној и свеколикој јавности Лесковца.

¹ Д. Трајковић, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Наше стварање, Лесковац 1973. Напомена: Драгољуб Трајковић рођен је 8. новембра 1904. године у Лесковцу, у трговачкој породици, терзије Михајла и Јулке Цекић Мојсинче. Припада истакнутим личностима града између два светска рата. Бавио се новинарством, историјом и публицистиком, оставивши неизбрисив траг у култури и историји Лесковца и јужне Србије. Студирао је уз рад и успешно полагао испите. Дипломски испит положио је 10. марта 1932. године на Правном факултету оценом врло добар (7,80). Трајковић је 20. јуна 1935. године положио судијско-адвокатски испит у Београду и указом постављен 1936. године за судију Среског суда у Охриду, где се задржао до 27. марта 1940. године. По ослобођењу Београда, маја 1945. године, Трајковић је постављен за помоћника јавног тужиоца НР Србије, а јуна исте године за судију Врховног суда НР Србије у Београду. Пуних двадесет година, од 1951. до 30. новембра 1971. године, био је на дужности помоћника – заменика републичког јавног тужиоца Србије. Са те дужности отишао је у пензију. Трајковићев стваралачки опус је богат, плодан и разноврстан. Од 1923. године, па до смрти 1992. године, објавио је 11 књига и брошура и више од 250 радова у разним новинама, часописима и алманасима. За историју лесковачке књижевности посебно је значајно Трајковићево дело „Преглед лесковачког књижевног стваралаштва” у едицији „Нашег стварања”, Лесковац, 1973. које обухвата литерарне наговештаје и остварења, од Милоша С. Милојевића и Симе Бунића, до Сретена Динића, др Жака Конфина, др Миливоја Перовића и савремених стваралаца.

I
Жак Конфино и Брана Митровић су први лесковачки приповедачи са извесном књижевном културом и у исто време са књижевним претензијама.²

Своју литерарну делатност Конфино је почео у Лесковцу, месту у сваком погледу интересантном за уметника било које врсте, у једној средини која обилује грађом за све књижевне облике. Истина, почео је хумором и сатиrom, па и свака срећнија досетка, виц или „реч с реп”, јако се цене, макар и у усменом приповедању, и где колорисана и голицава прича о месним догађајима и људима вреди колико и добар ђувеч и добро вино и могао да осети, чак и да буде и сведок, многих историја, често врло интимних, свеједно да ли су комичне, гротескне или трагичне.³

Конфино је само изузетно умео да удеси и одржи дистанцу између себе и свога дела, да се ослободи свог манирског излагања и да свом причању обезбеди природни ток. Д. Трајковић додаје, уз ове критичке опаске, да Конфино „има особитог дара за хумор”.

Најбоље Конфинове приче су оне које су инспирисане стварним животом, оне чију садржину није морао да измишља: „Душевна храна”, „Скоро једна драма”, „Уверење за женидбу”, а нарочито „Пријатељи”, озбиљна тема за велику причу о свирепом ударању на таламбасу сопствене бруке, о непромишљеном садистичком изазивању сопствене несреће, из патријархалних обзира.

Кад се прочита нежна прича „Миленко, регрут”, стиче се уверење, сматра Д. Трајковић, да би Конфино могао бити бољи у нехумористичкој него у хумористичкој приповетки. Ово уверење још више учвршћују и две његове приповетке објављене у „Српском књижевном гласнику”, 1940/41. Прва од њих је „Сирена”, изузетно садржајна, скоро увод у роман о нашим Менчестерцима, показује знатан напредак у раду овог приповедача, јер није голо варирање једне исте идеје, као што је иначе случај са највећим бројем његових прича.

Друга је необично фина приповетка „Спасилац”, сликовита, добро постављена и психолошки довољно образложена. Та приповетка, у којој се имало праве мере за оно што је опште, и да причање не изгуби од локалне боје која му даје особиту драж, и да не буде лишена извесног хумора, али правог, неусиљеног, најбољи је доказ за то да би Конфино у озбиљној причи могао да пружи и дела од трајније вредности. И доказ за оно чему иначе нису потребни докази: да је живот најбољи покретач

² Д. Трајковић, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Лесковац 1973, стр. 31.

³ Д. Трајковић, Преглед..., стр. 36.

уметничког стваралаштва, да се најбољи израз даје оној „повести” , како каже Д. Трајковић, „која је уједно и повест нашег срца, па били то лични дожиљаји или догађаји који су нас потресли као свесну друштвену јединку. „Спасилац” је успела приповетка о болести једне мајке која „треба да умре зато што је страх да рађа децу коју неће моћи да исхрани”.

Жак Конфино је имао све материјалне услове да би слободно могао приказати живот једног интересантног града у свој његовој наготи и нескладу, да би се слободно могао ухватити у коштац са једном бандитском немани у чијем ропству је стењао велики број његових земљака, а да би оштрим оруђем (и сатиром, а не само хумором) могао ударити по њој.⁴

Пре рата Конфино је написао (заједно са својом супругом *Гретом*) и две комедије - „Плагијат пред академијом” и „Крв није вода” од којих је прва играна у Народном позоришту у Скопљу и Сарајеву, а друга у Скопљу и Нишу. После рата, исти писац објавио је неколико збирки хумористичких прича: „Ротаријанци”, 1947, „100 година – 90 гроша”, 1952, „Лекареве приче”, 1953, „Нове хумореске”, 1960. и „Пожури, докторе!”, 1972. године. Сем тога, његов предратни роман „Мој Јоцко” доживео је ново издање као „Моје јединче”, 1953. године.

(...) Конфино је био врло плодан као хумориста и комедиограф. Његовом укупном делу може се дати позитивна оцена са критичком оградом какве ја напред изнета, као што је она која потиче од рецензента Конфиновог романа „*Јеси ли ти разапео Христа*” (Београд 1968).

О тој књизи, која у ствари није роман, већ представља својеврсни концерт разних ауторових хуморески, са ликовима нама већином познатим из ранијих његових прича, у који је грађен на некаквом топожем антагонизму у респективној друштвеној средини, Оскар Давичо је написао: „Роман Жака Конфина „Јеси ли разапео Христа” - прича са својственим шармом овог старог и угледног писца судбину Јевреја из једне србијанске паланке. Радња се дешава пред Други светски рат и завршава се окупацијом и масовном „ликвидацијом јеврејског питања.”

То је онај трагичан акценат финала који лебди над овом књигом од часа кад је отворите. Нека се прича судбина дечака и девојчице, мучан живот јеврејске и српске сиротиње, нека се причају љубавне згоде младих људи разних вера, нека се описују празници, свечаности, отварања „радњи” и друге перипетије овог романа, нека то приповеда Жак Конфино на свој хумористички начин у традицији Переца и најбољих странаца Шалома Алејхема, трагичан је ваздух, покрети, ликови свих људи који пролазе овом књигом. И можда је то разлог што издвајам ову књигу из обимног опуса овог писца, што је сматрам његовим најбољим и најкомплетнијим делом, делом високе људске и књижевне вредности.”⁵

⁴ Д. Трајковић, Из нашег Манчестера, Београд 1953. године, стр. 110 -122.

⁵ Исто, стр. 40.

II

Под насловом „Жак Конфино – хуманиста и писац”, проф. др Тихомир Петровић пише да је др Жак Конфино био личност скројена од неколико бића, свестран – писао је приче, романе, драмске текстове, репортаже, преводе. Мало је плодова имагинације, које он, као писац, није окусио.⁶

Иако је Конфино писац који, у строгом одабиру стваралаца нашег поднебља заузима значајно место, његов свеукупни рад до данас није истражен. Конфино није уметник средње руке и слабашне имагинације. Уколико његово дело подлеже белетристичком просеку, оно не оскудева у погледу инвенције и оригиналности. Конфинов дело, зацело, карактеришу конститутивни елементи класичне школе; комплетна фабула, објективност, затворена конструкција, логично устројена синтакса и поступак који не измиче контроли. Аутор је у свом сразмерно богатом књижевном опусу обухватио шири круг тема и мотива. Слободна имагинација, песничка слика, метафора и смех, идеја, елементи су његове поетике и његовог певања и мишљења. Притиснут, међутим, стегом владајуће (ондашње) књижевне праксе и лекарском етиком, Конфино писац је био телеолошки усмерен. Полазећи од става да нема бољег и здравијег штива од оног које проширује знање и упућује поруку, аутор ствара дело несумљиве катарзичне функције, дело кадро да лечи и уздиже дух. Неизбегавање моралних импликација, едукативна компонента која проводи читаоце сазнању, чини каткад Конфиново дело дидактичним. На поуци, спровођењу тезе, оклизнули су се писци велике репутације. Ту је зајазбио свој таленат и др Жак Кофино. Но, не бих се, ипак, могло рећи да се Конфинова проза гуши под теретом дидактике. У бољим ауторовим причама и романима, сугестија извире, спонтано из садржине дела, из делања јунака, из радње и њене карактеризације, из тока приповедања и

⁶ Проф. др Тихомир Петровић, Жак Конфино – хуманиста и писац, Помак бр. 19, јануар 2001. године. *Напомена:* Тихомир Петровић (Бошњаце код Лесковац, 12. новембар 1949). Отац Боровоје, радник, мајка Радослава, рођена Јовановић, домаћица. Основну школу похађао у родном месту (1956-1964), гимназију у Лесковац (1964-1968), Вишу педагошку школу у Нишу (1969-1971). Филолошки факултет Универзитета у Београду похађао као ванредни студент (1972-1976). Магистрирао на Филолошком факултету, на смеру Наука о књижевности темом „Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације“ (1986). Докторску тезу под називом „Књижевна критика о српској књижевности за децу одбранио на истом факултету (1990). Пише књижевне критике и кратку прозу. Члан је Удружења универзитетских професора и научних радника Србије (од 1997) и члан Задужбине Десанка Максимовић (од 1997). Награђен за најбољи магистарски рад 1986. на Филолошком факултету у Београду; добитник Повеље Културно-просветне заједнице општине Лесковац за књижевни рад (1991); Награда Змајевих дечјих игара из Новог Сада за 2002. годину, Нови Сад, Међународни центар за децу, Змајеве дечје игре. Познатија дела: Историја српске књижевности за децу (2001), Увод у књижевност (2009), Теорија књижевности за децу (2003), Огледи и критике (2009), Говори и критике (2009), Велибор Глигорић о реализму (1993), Реторика (2003), Увод у књижевност за децу (2011), Срећа се стиче радом (пословице о раду) (2012).

начина обликовања. Неретко, порука засија поетском сликом, ликови говоре сами од себе.

Хумор прожима свеукупно дело Жака Конфина; хумор је његова рудокопна жица и императив његове творачке природе. Конфинов хумор је радостан, доброћудан, пријатељски, благонаклон, благ, топао. Његов хумор није оштрих и грубих тонова, као што је, на пример, Нушићев или Домановићев. Нема говора о комици која наружује и вређа. Али, писац се чува да не пређе у нижу врсту комике и јефтине ефекат.

Реч „хумор“ у европске језике ушла је с медицинском терминологијом. Хумор, опште је познато, чини човека здравим и психофизичком смислу. Но, Конфино би зацело рекао: „Драги моји, хумор оживљава и регенерише организам, побољшава целокупно расположење, одстрањује унутрашњу напетост. Здрав смех који извире нехотице тресе цело тело.

Могло би се, свакако, говорити и о другим аспектима Конфиновог дела. Књижевни зналац и хроничар мирне савести може потписати да је у питању дело солиден књижевне вредности, опус пред којим се застаје с дужном пажњом и естетичном поштом по свим оцењивачким теразијама.

III

Доктор Жак Конфино припада плејади истакнутих Лесковачких лекара у периоду између два светска рата.⁷

Шира српска и југословенска јавност више га познаје као приповедача, романсијера, драмског писца, а надасве хумористу. Бранко Ћопић је записао: „Моја посебна слабост је савремени писац Жак Кофино, који ми је исто толико драг као и Бабел или Шалом Алејхем, јер његов хумор ме подсећа на хумор ових великих писаца“.⁸

У његовом животу и раду су постојале неколико својеврсних дихотомија: професија лекар и љубав за литературу, обичаји својствени Србима и традиција јеврејства, професионални хуманизам и књижевна даровитост.

Конфино је припадао колонији сефардских Јевреја, која се доселила најдаље у дубину српског југа, а доминирали су у Београду и унутрашњости Србије. Они су махом били интеграционисти, односно за њих је јеврејство само вера, али не и нација, па су се писали као „Срби, Мојсијеве вере“, што је чинио и Ж. Кофино.

Рођен је крајем XIX века, 22. јуна 1892. године у Лесковцу, у занатлијској породици. Основну школу и Нижу гимназију завршио је у

⁷ Др Нинослав Златановић, Лекарска каријера др Жака Конфина, Наше стварање бр. 3, 1997. године; Др Нинослав Златановић је рођен 1957. године. Медицински факултет је завршио 1979. године. Специјалиста опште хирургије од 1987. а од 1997. примаријус. Ради у лесковачком Здравственом центру, Објавио је више стручних радова.

⁸ Поговор у књизи: Жак Конфино, Јеси ли ти разапео Христа, Београд, Јеж, 1968.

Лесковцу, а вишу Прву београдску гимназију 1910. године. Исте године се уписао на Медицински факултет у Бечу, где је положио први ригорозум. Наставио је медицинске студије у Берну (Швајцарска), где је положио други и трећи ригорозум 1917. године. Према „Протоколарном извештају медицинског испита који не даје право на докторску „титулу“ од 25. јула 1917. године, потписаног од декана Медицинског факултета у Берну проф. др Л. Ошера, Конфино је имао следеће оцене (у загради је име испитивача): I ригорозум: анатомија и физиологија – ослобођен. Положио у Бечу. II ригорозум: медицинска хемија 3 (Бирт), фармакологија 3 (Бирт), судска медицина 4 (Ховалд), патолошка анатомија 5 (Вегелин), интерна медицина 4 (Ховалд), хирургија 5 (Кохер); III ригорозум: порођаји и гинекологија 3 (Тунгеберг), очне болести 4 (Сигрист). Радио је докторску тезу код знаменитог професора хирургије Теодора Кохера (1841-1917), Нобеловца, али је због смрти професора морао да мења тезу. У току боравка у Швајцарској, био је асистент у санаторијуму „Бритезу“ од септембра 1917. до краја марта 1918. године, а затим на Хируршкој клиници у Лозани код професора Руа (Roux) до августа 1918. године.

Указом од 14. априла 1920. године, постављен је за лекара среза звишког са седиштем у Кучеву. Септембра 1920. године постављен је за лекара среза рачанског, округа ужичког. Премештен је за лекара среза битолског 14. децембра 1920. године. Био је у државној служби до 19. фебруара 1921. године. После оставке на државну службу, изабран је од одбора општине Лесковац за општинског лекара 12. маја 1921. године, али је паралелно развио и приватну лекарску праксу у својој кући у подножју брда Хисар. Приватна општа пракса му је одобрена већ 16. септембра 1921. За потребе своје приватне лекарске ординације почетком 1924. године набавио је први рендген-апарат марке „Сименс“ у Лесковцу, о чему је обавестио пацијенте преко новина.⁹

Следеће године, 11. јуна 1925. по претходно прибављеном мишљењу Санитетског савета, одобрено му је право приватне праксе у Врњачкој Бањи. У Врњачкој Бањи је ординирао само преко лета у Бањској полклинци, која се налазила у вили „Зора“.

Две године после оставке на место општинског лекара (1926), заједно са др Душаном Деклевом (1896-1980), хирургом и оснивачем хируршке службе у Лесковцу, отвара приватну болницу (тзв. санаторијум) у Улици Војводе Мишића, 15. априла 1928. године, где се некада налазио катастар. Потом су саградили нову зграду за потребе санитаријума у Улици Сурдуличких мученика бр. 2, који је почео са радом 1933. године. Санитаријум је био намењен за лечење унутрашњих, хируршких и женских болести и поседовао је салу за операције, породилиште и рендген-апарат. Поред тога, у новинама је обавештено грађанство да Санаторијум располаже, поред рендгена за дијагностику и одељењем за физикалну терапију: кварц, дијатермија, одељењем за хидротерапију и

⁹ Лесковачки гласник, 23. фебруар 1924.

лечење плућне туберкулозе „давањем пнеумоторакса”, тадашњег моћног средства против ове болести. За време у коме се Лесковац називао „Српски Манчестер”, а Лесковчани „Манчестерци” Санаоријум је био модерна здравствена установа са око 20 постеља, савремено конципирана и пружао је све здравствене услуге као и лесковачка болница.

Међутим, Конфино се поред практичног лекарског рада у Санаторијуму све више бавио и писањем, тако да је у „Лесковачком гласнику” имао своју сталну рубрику. Године 1936. одлази из родног Лесковца за Београд претходно предавши свој део Санаторијума др Душану Деклеви. Деклева је у Санаторијуму радио до 1948. године када је Санаторијум национализован за потребе гинеколошко-акушерске службе. Сада је то зграда Музичке школе „Станислав Бинички” после пресељења породилишта (1973) у зграду новосаграђене болнице.¹⁰

У Београду, почев од 1938. године, бавио се такође приватном праксом и исте године је у Паризу свршио седмомесечни курс за бронхијалну астму од које је и сам боловао. После капитулације Краљевине Југославије, заробљен је и интерниран у логор Бољако (Италија), одакле је пребегао 1943. године у Швајцарску, где је била његова жена Грета Тиб, која је радила као главни секретар Друштва за помоћ Југословенима у Цириху. У Швајцарској је уређивао илегални лист „Слобода”, али су га денуцирали монархисти, па су га швајцарске власти ухапсиле. Убрзо је ослобођен и са групом лекара прикључио се партизанском штабу на Вису, а од октобра 1944. до марта 1946. је лекар Главне војне болнице у Београду. Потом је био лекар Јеврејске општине и Јеврејског децјег дома, као и председник Јеврејске општине у Београду.¹¹

Умро је 16. августа 1975. године у Београду, где је и сахрањен.

IV

О преводачком раду Жака Конфина врло се мало зна. Нашој културној јавности познато је да је „преводио са немачког и португалског” (Лексикон писаца Југославије). С немачког је на српски превео књигу Шалома Алејхема „*Маријенбад*” (Београд, 1952), а са португалског две комедије савременог бразилског писца Педра Блока. Жак Конфино је, међутим, преводио не само са страних језика на српски већ је и са српског на стране језике. Конфино је био полиглота. Говорио је немачки, француски, италијански, португалски, знао је сигурно и сефардски ладино језик, а преко њега вероватно и шпански (поред осталог, више књига на шпанском у његовој библиотеци говоре у прилог овој претпоставци). Има индиција да се служио и јидишем и руским језиком; његов биограф Живојин Јевтић, у

¹⁰ Н. Златановић, Седам деценија развоја хирургије у Лесковцу, Л. зборник, XXXVI, 1996, стр. 61-68.

¹¹ Лист личних и службених података, 23. новембра 1946, Архив Србије, Ф 75, К 200.

брошури издатој у Нишу 1985. године, поводом 10. годишњице пишчеве смрти, напомиње, тако, да је Конфино још као студент преводио Шалому Алејхему и Мијаила Зошченку. Могуће је да је познавао, бар у основним цртама, и хебрејски језик (провео је извесно време у Израелу, а у његовој заоставштини се налазе и књиге на хебрејском језику). На треба зато да чуди што се упуштао у превођење са страних језика на српски.¹²

Оно што представља, међутим, велико изненађење, то је да се бавио превођењем са српског на стране језике. На том сегменту његовог стваралаштва, потпуно непознатој јавности, овде ћу се дуже задржати, будући да сам о Конфину као полиглоти и преводиоцу на стране језике нешто већ писао у једном броју „Помака”. Конфинов преводачки рад са српског на немачки, француски, италијански и португалски језик није познат јавности из једног једноставног разлога: његови преводи нису нигде објављени или бар нема никакве потврде у пишчевој биографији да су негде у иностранству објављени. Они се налазе у његовој заоставштини (у лесковачком Народном музеју) и чувају се у рукопису (куцани, понеки од њих и у неколико примерака, на писаћој машини). Преводи нису датирани тако да се не може прецизно одредити време њиховог настанка.

Можемо само претпоставити да су настали непосредно после појаве оригинала на српском језику. Ако је та претпоставка тачна, излази онда да се оваквом врстом преводаштва Конфино бавио више од 30 година, од средине тридесетих до пред крај шездесетих. Највише, пак, изненађује једна друга чињеница: Конфино је преводио искључиво своје књижевне текстове. У нашој књижевности врло је редак случај да су писци преводили на стране језике своја књижевна остварења. Чинио је то, на пример, Душан Матић, преведећи на француски своје песме. Чешћи је случај да су са страним преводиоцима били коаутори превода својих дела (Васко Попа или Миодраг Павловић, на пример). Још једна чињеница пада у очи. Конфино је на стране језике преводио углавном своја драмска дела, своје комедије. Једини изузетак је превод на немачки језик романа „*Jesu li ti razapeo Христа*” (наслов у преводу *Wer hat Christis gekreuzigt*). По свему судећи, овај роман је требало да преведе Ина Брода, познати

¹² Проф. др Душан Јањић, Жак Конфино као књижевни преводац, Помак, бр. 19, јануар 2001. *Напомена:* Душан А. Јањић рођен је 3. децембра 1937. године у Скопљу. Романист, компаративист, историчар књижевности и културе, лингвист, публицист, оснивач и дугогодишњи уредник двојезичног часописа „Алијанса”. Био је професор универзитета у Нишу и Приштини. Објавио је неколико универзитетских уџбеника и више од 200 радова у периодичи и научним зборницима. Носилац је француског одликовања „Витез Реда Академских Палми”, добитник награде „Златна франкоманистика” и књижевне награде „Николај Тимченко”. Бави се књижевном историјом, преводашвом и примењеном лингвистиком. Пише књижевну критику. Објавио више књига из примењене лингвистике (четири универзитетска уџбеника, 1993-1999, и једну књигу на француском језику, Париз, 1980); око стотину научних и стручних радова и превода; већи број чланака из образовања и правне проблематике и из области филмске уметности. Дипломирао на Филолошком факултету фебруара 1961. (средња оцена 9,25). Завршио ванредно и Правни факултет у Нишу, 1969. (средња оцена 8,88). Докторирао на Филолошком факултету у Београду (докторат књижевних наука) 1986. године. Говори француски језик; служи се немачким, италијанским, руским, енглеским и шпанским језиком.

немачки преводац наше књижевности, а Конфинов већ припремљен превод требало је да јој помогне у њеном подухвату. Види се то из рукописа превода три поглавља романа на чијем крају стоји да их је превела Ина Брода. Сви други Конфинови преводи односе се на његове комедије.

Овде се могу поставити неколико питања. Прво, зашто се наш писац определио за превођење својих драмских дела? Вероватно зато што је силно желео да се она играју на иностраним сценама, оцењујући да међународно признање може стећи понајпре као драмски писац, комедиограф. Друго, зашто је преводио само две своје комедије: „Крв није вода” и „Сирото моје паметно дете” (уз превод радио-драме „Случај професора Бркића” на француски језик *Le professeur Nicéphore*).

Сматрао је, чини се, да оне једино могу привући пажњу иностраних гледалаца (или читалаца) својом тематиком и идејама. Прва комедија (играна је први пут у Нишу 1936. године на сцени Народног позоришта Моравске бановине) имала је је тада актуелну тему и у њој је Конфино извргао руглу нацистичку расну „теорију” о чистоћи крви, а друга (извођена је 1957. године на многим позориштима у Југославији), лепршава, благог, незлобивог хумора, са занимљивим али не и превише компликованим заплетом, могла се понајвише допасти страном публици. Конфино је, иначе, комедију „Крв није вода” превео на француски, немачки и италијански, а „Сирото моје дете” на француски, па немачки и португалски.¹³

Интересантно је приметити да је прву комедију Конфино превео на три напред поменута језика заједно са својом првом супругом Гретом, Швајцаркињом (она је, уосталом, била и коаутор комедије).

Најзад, треће или четврто, Конфино је за преводе одабрао своје драмска дела зато што је, изгледа, његовом знању страних језика и преводачком умећу највише одговарао разговетни позоришни језик. Упуштајући се у анализу, додуше површну, превода двеју комедија на француски језик, ја сам утврдио да су Конфинови преводи сасвим коретни. Проводилац је, наиме, налазио праве еквиваленте да на француски језик верно пренесе оригинални текст. Није се притом слепо држао изворника и буквално преводио његове дијалоге већ га је где-где саображавао француском социо културном реализму. У сваком случају, Конфинови француски преводи предствљају, по мени, занимљива и хвале вредна преводачка остварења.

Преводачки рад Жака Конфина заслужује, свакако, још продубљеније испитивање и разматрање и оно би могло да допринесе потпунијем осветљавању личности и дела нашег писца.

¹³ Видети оригинал превода, Помак, бр.19, јануар 2001, стр. 3.

V

Од Лесковца, где је завршио основну школу и Нишу Гимназију, преко Београда, где је завршио вишу Гимназију – пут га је водио у Беч, где је уз помоћ јеврејске хуманитарне организације „Потпора” уписао Медицински факултет, завршио га је у Берну 1918. године.¹⁴

(...) Почетком 1921. године Одбор општине Лесковац изабрао га за градског лекара. Конфино се није ограничио само на лекарску ординацију, „ординирао” је и у листу „Лесковачки гласник”, где је имао сталну рубрику. *Писао сам, вели Конфино, више да убијем време, него да обезбедим своје место у историји књижевности!*

(...) Тридесетих година постао је *стални дописник „Политике”*, која му је прву хумореску објавила 1932. године, што је било, према казивању Конфина, пресудно за његово изразито бављење књижевношћу.

У БИЛТЕНУ Удружења Јевреја из Југославије у Израелу (Тел. Авив, 25. новембра 1975), сећајући се почетка сарадње са „Политиком”, Жак Конфино наводи: „Догодило се ово: једна моја прича нашла се цела

¹⁴ Томислав Н. Цветковић, *Жак Конфино – лекар и литерата*, „Помак”, лист за књижевност, уметност и културу, Удружење писаца Лесковац, бр. 19. стр. 1, јануара 2001. године. *Напомена*: Томислав Н. Цветковић рођен је 18. јула 1933. године у Горњем Синковцу, селу надомак Лесковца. Основну школу је похађао у Турековцу, гимназију у Лесковцу, Филозофски факултет завршио у Скопљу, Високу школу друштвено политичких наука у Београду. Објавио је пет књига поезије: „*Отимања*”, Наша реч, Лесковац, 1968, „*Веку ветру*”, Стражилово, Нови Сад, 1974, „*Хисарски одзиви*”, Слово љубве, Београд, 1979, „*Земно бреме*”, Градина, Ниш, 1984, „*Увир*”, Књижевна заједница Нови Сад, 1991. године. Цветковић је објавио *две збирке прича*: „*Пукотине*”, Запис, УКС, Београд, 1979, „*Фотографија изнад кревета*”, Просвета, Београд, 1996. године; „*Лесковац – црвени град*”, романсирану монографију (у коауторству), Народни музеј, Лесковац, 1989. године, добитник награде „*Драгојло Дудић*” Републичког одбора СУБНОР-а. Аутор је историјске драме „*Војвода Никола Скобаљић*”, која је доживела три издања: у Лесковцу (Народно позориште, 1972) у Београду (Издавачко предузеће Рад, 1994. и Завод за уџбенике и наставна средства, 2000. године). За драмски текст „*Алигатори*” – отужна комедија, добио је 1991. године награду „*Исак Самоковлија*”, Међународна заједница за културу Пљевља. Аутор је прве послератне драматизације култног романа „*Нечиста крв*” Борисава Станковића (Југословенска агенција, 1968) и нове верзије „*Доживљаја Николетине Бурсаћа*” Бранка Ћопића, 1971, која је извођена на сценама позоришта Лесковца, Приштине, Битоља, Скопља (Театар народности – на турском језику). Објавио је *две поеме*: „*Бакња комуне букти*”, 1979. и „*Од преслице до посветнице*”, 1984. Аутор је низа сценарија за ТВ Београд и радио (Београд, Лесковац): „*Староградски бисери*”, „*У спомен Жака Конфина*”, „*Кад засвира златна труба*” и др. „*Нечиста крв*” је три пута емитована преко Радио Београда, као и „*Војвода Никола Скобаљић*”, премијера и две репрize, а емитована је и преко Радио Лесковца и Радио 016, Лесковац. Објављивао је на македонском, бугарском, италијанском и француском језику. Добитник је Октобарске награде и Медаље града Лесковца, Златне значке културе и Вукове награда Културно-просветне заједнице Србије. Амерички биографски институт (Северна Каролина) доделио му је престижну награду „*Човек године 1997*” и уврстио га је у енциклопедију „*Миленијум славних*”. Цветковић је члан Удружења књижевника Србије, Удружења драмских уметника Србије и Удружења новинара Србије. Затупљен је у лексиконима: „*Југословенски савременици – ко је ко у Југославији*”, Хронометар, Београд, 1970, стр. 155, „*Југословенски књижевни лексикон*” (друго допуњени издање), Матица српска, Нови Сад, 1984, стр. 107, „*Ко је ко – писци из Југославије*”, Ошишани јеж, Београд, 1994, „*Библиографски лексикон – 4700 личности – ко је ко у Србији*”, Библиофон, Београд, 1996, стр. 76.

преписана (из „Лесковачког гласника“) у „Политици“. Наљутио сам се, јер прави писац није био наведен! А било ми је и драго: био је то недвосмислени знак да то моје писање нешто вреди! Једном, док сам био у Београду, свратио сам у „Политику“. Имао сам и једну причу у џепу и решим се да је понудим, уверен да ће „Политика“ то одбити. А ако то учини, имао сам говово питање: А оно што сте из „Лесковачког гласника“ преписали, то је добро, зар не? Ондашњи уредник Живко Милићевић прими ме лепо, прочита причу и каже: „Добро, све је у реду, лепо је то, објавићемо Вашу причу... и било је тако – прва прича и то објављена у „Политици“. Следовале су потом друге моје приче, само сам их у „Политици“ објавио више од стотине. Потом су дошле књиге, романи и све остало, и кад ме питате ко је на мене утицао, онда тачан одговор гласи: била су то Шалем Алејхем и Михаил Зашченко, али и Живко Милићевић...”

Према библиографији књижевних дела, Жак Кофино је *објавио девет књига кратке прозе*: Моји општинари, 1934, Лице и наличје, (хумореске) - пре рата; Ротаријанци, Жежева прича, Хумористикон, Лекареве приче, Нова хумореска, Пожури, докторе - после Другог светског рата. Објавио је и пет романа: Мој Јоцко (пре рата), Моје јединче, Мамин велики син, 100 година – 90 гроша и Јеси ли ти разапео Христа (после рата). Штампано му је и *5 драмских текстова*: Сирото моје паметно деце, Заклињем се, У среду се региструјем, Крв није вода, Луда болест љубомора. *Два драмска текста су извођени, а нису штампани*: Плагвијат и Штрајк у заробљеничкој болници, као и роман Заробљеници добровољци.

Конфинов роман „*Мој Јоцко*“, у издању Геце Кона, 1937, године, ушао је у избор Славка Кораћа „Српски романи између два рата (1918-1941)“, објављен 1982. године. Библиограф А. Арантовић наводи још 202 јединице приповедака и хуморески објављених у периодици, и 23 јединице новинских текстова (репортаже, критике, преводе, полемике...).

У анкети „Политике“ Драгослава Адамовића Зире: Ко је на вас пресудно утицао и зашто“, Конфино одговара: „Хумором и ведрином ја сам, текорећи, наследно оптерећен. За мога раног детињства, смех нам је у кућу доносила моја стармајка, по оцу... Имала је драго, смешно, ружно лице, чини ми се да би јој сваки комичар могао позавидети на тој њеној „*фаци*“, а то је врло много доприносило смешнијем ефекту њених казивања. Онда отац, био је врло познат и врло популаран шалвивција у мом родном Лесковцу. Иако је само обичан, сиромашан лимар, на нивоу оне познате „*дан и комад*“, био је омиљен у друштву и чаршији. Умео је да прича, да се шали, био је неисцрпан у коментарисању дневних згода и незгода, од оних обичних до оних политичких...”

Позоришни комади Жака Конфина, пре и после Друго светског рата, били су на репертоару бројних путујући позоришних трупа и позоришних кућа Битоља, Скопља, Лесковца, Ниша, Зајечара, Крагујевца, Београда, Новог Сада, Заграда, Птуја, Трста, Варшаве... *Комад „Сирото моје*

падетно дете'', на пример, спада у четири највише извођена комада у Југославији, у једној сезони. Лесковачко Народно позориште извело је „Сирото моје падетно дете'' 1959/60; комедију „Луда болест љубомора'' (премијерно) 1964, а други пут 1981. године у оквиру манифестације Конфинови дани хумора и сатире у част Жака Конфина.

Пре Другог светског рата Скопско позориште, приликом вишенедељног гостовања у Лесковцу, извело је (премијерно) два комада Жака Кофина: „Плагиијатор пред академијом'' и „Крв није вода''. Комад „Плагиијатор пред академијом'' (потписали су Грета, Конфинова супруга и Конфино), изведен је јануара 1936. године и у Народном позоришту Сарајева. Сарајевски часопис *Преглед* бележи да је комад са драмског гледишта интересантно постављен који држи гледаоце у извесној напетости до краја. У овом комаду, наставља хроничар, има радње, има заплета, има ефекта, а има и сатире. Све је доста згуснуто. Публика је приредила срдачне овације ауторима (Грети и Жаку), изазивајући их неколико пута пред застор. На сцени Народног позоришта у Лесковцу, „Плагиијат'' је, у нешто измењеном облику, изведен у оквиру IV манифестације Конфинови дани хумора и сатире 1994. године у режији Давида Путника.

Жак Конфино је последњи пут боравио у Лесковцу 1973. године за време III смотре класика на југословенској сцени, значајне манифестације југословенског глумишта. Гост смотре, установљен у част годишњице Позоришта без благајне у Лесковцу, 3. октобра 1971. године. Конфино је одликован Медаљом града Лесковца за изванредне заслуге за развој Лесковца, а на предлог управе лесковачког Народног позоришта Орденом заслуга за народ са златном звездом. Целокупна заоставштина др Жака Конфина, љубазношћу Савеза јеврејских општина Југославије и Јеврејског историјског музеја, уступљена је Лесковцу и чува се у Народном музеју Лесковца.

(...) Лесковац је овековечен у делу Жака Конфина, лекара и књижевника, публицисте и преводиоца, друштвеног радника и хуманисте.

VI

У 19. броју Помака (јануар 2001) огласио се Николај Тимченко прилогом „Конфино и предратни Лесковац.'' Овај напис односи се на Жака Конфина, лекара и некадашњег суграђанина кога се, по својој прилици, сећају сви старији Лесковчани и књижевника који је несумљиво значајна фигура књижевног живота Лесковца и коме је место и у српској књижевности, прозној и драмској, посебно као хумористе; Конфино је, наиме, годинама испуњавао странице престоничких листова. Жак Конфина повезује један лук о коме треба да водимо рачуна размишљајући

о култури града и књижевном стваралаштву у њему; наиме, ово је сусрет оних који учествују у садашњем књижевном тренутку Лесковца са писцем који стоји на почецима књижевног стваралаштва овде; тај лук протеже се на неких осамдесет година овог (XX века) који је на измаку. Конфино је, наиме, почео да пише негде средином двадесетих година и, разуме се, том својом активношћу скренуо пажњу лесковачке јавности. Нажалост, Конфино је напустио Лесковац већ 1936. године. Нећу да улазим у разлоге овог одласка. Напомињем само да је Конфино у граду имао уходану и успелу лекарску праксу, да је имао свој санаторијум који је у сваком случају значио нешто више и опремљеније од обичне амбуланте какве је имао већи број лесковачких лекара. Само ћу указати на једну чињеницу; Конфино је, као хумориста, као човек од духа и радозналости, као посматрач људских физиономија и нарави, имао мало искошен поглед на људе, па и на град у коме је живео, а коме по пореклу припада, и на суграђане са којима се свакодневно сусретао и у својој ординацији и на улици; као добар посматрач. Конфино је, нема сумње, уочавао и оне карактеристике суграђана које они нису били баш склони ни да покажу нити да буду примећене а још мање да о њима на овај или онај начин буде говорено; с друге стране, пак, Лесковчани нису увек са разумевањем гледали на лекара, „озбиљног човека” и домаћина који се бави писањем, дакле нечим другим, а не само својом основном делатношћу и самим тим занемарује своју лекарску праксу, тим пре што су многи Лесковчани то „заношење” писањем сматрали испразним послом, тачније бесмислицом. Није им се допадала ни поза шерета коју је Конфино често на себе узимао и тако карикирао чаршилије и озбиљне занатлије и грађане; наравно, Конфино није имао никакве зле намере већ је једноставно давао маха свом хумористички оријентисаном темпераменту, али ипак можда његову праву мисао изражава једна реченица коју је написао и објавио у „Лесковачком гласнику” 5. октобра 1930. године. Та реченица гласи: „Кад се о неком рекне да је „прави Лесковчанин”, то он сигурно није заслужио особинама које се стављају у први ред људских врлина”¹⁵

(...) Конфино је, наиме, 1934. године у Београду, у популарној колекцији „Наша књига”, коју је уређивао један од знаменитих

¹⁵ *Напомена:* Николај Тимченко (6. децембар 1934 - 29. децембар 2004) рођен је и умро у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за југословенску књижевност Филозофског факултета у Београду. Радни век је провео као новинар и лектор листа *Наша реч* (Лесковац). Рукописна заоставштина Николаја Тимченка садржи више томова есејистичко-критичких и монографских радова. Задужбина „Николај Тимченко” и Лесковачки културни центар објавили су 2008. године *Библиографију Николаја Тимченка*, рад Дејана Вукићевића, која обухвата 1161 Тимченков рад и 62 текста о Тимченковој личности и његовом раду. ТИМЧЕНКОВА ДЕЛА ОБЈАВЉЕНА ЗА ЖИВОТА: *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I: 1896-1941.* (Лесковац 1967), *Песник и завичај.* Белешке о бивању човека у литератури (Крушевац 1969), *Затис о песнику: О поезији Васка Попе* (Крушевац 1972), *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта II: 1970-1980* (Лесковац 1981), *Народни музеј у Лесковцу 1948-1983.* (Лесковац 1983).

београдских уредника Живко Милићевић, *објавио своју прву књигу* коју је назвао „*Моји општинари*”. Та књига није прошла у Лесковцу незапажено. О њој су писали Сретен Динић и Јован Јовановић, први похвално, друга чак врло негативно. Главна замерка је била да Конфино није приказао лесковачку средину и да није у току са тенденцијама савремене књижевности а те тенденције су се сводиле на захтев присталица тзв. социјалне књижевности да се пише кратко о социјалној ситуацији у нашем друштву. Тако су се разишли Конфино и Лесковчани пре рата, и то како лесковачка чаршија, тако и лесковачки интелектуалци, учесници у књижевном животу, они Лесковчани који су се бавили и књижевном критиком. Конфино није обрађивао живот Лесковчана и живот града, то је замерка и Драгољуба Трајковића у његовом иначе *благонаклоном приказу* Конфиновог књижевног рада. Међутим, у питању је, као што је врло често случај, неспоразум: од Конфина се тражило нешто што он није желео да приказује и третира у свом књижевном делу. Кофино заиста није желео да пише о лесковачким већ уопште о људским наравима, и то тако да те људске карактеристике види у незлобовом, помало истина у крупном огледалу, ако смем тако да кажем. Конфино је брз на потезу, са мало речи, без нарочитог удубљивања слика ликове који промичу пред читаочевином оком и никада нису наказне, без обзира на њихов каактер који се назирао, али који никако није „позитиван”. Кофинова литература је литература једног хумористе који искоса али без пакости гледа на људске несавршене нарави.

Није сасвим тачно да у Конфиновим делима нема одблеска оног што бисмо назвали Лесковчанима и Лесковцем, дакле грађе коју је уочио и мотива до којих је дошао живећи у овом граду. Тако је, на пример, у београдском часопису „Мисао” 1933. године Конфино објавио причу под насловом „*Све за партију*”. Очеvidно да је писац имао у виду мотиве које је понео из Лесковца; можда је и лик главног јунака неки Лесковчанин, жртва партијске ујдурме. Али је такође очевидно да Конфину није стало да слика лесковачке нарави и лесковачке партије, већ да прикаже накарадно устројство партијског живота које доноси незгоде људима који помало из наивности, помало из помисли да могу извући некакву корист, учествују у партијском животу, тачније у наличју партијског живота. Конфино и као личност и као писац није довољно упознат и проучен, и о њему, без обзира на појачане напоре, тек треба да се размишља и пише. Један од начина да се Конфино приближи нама и да га боље разумемо и прихватимо, јесте брижљивији однос према његовој заоставштини.

%

Коннфино је писац кога књижевна историја и критика нису мимоишле, али му нису ни одредиле место међу писцима књижевности којој је припадао нити су шире и дубље анализирале и оцењивале његово дело – што, када је реч о српској књижевности, није никакав ни изузетак, нити посебан случај. Додуше, акрибични и поуздани Предраг Палавестра, у

својој „*Послератној књижевности 1945-1970* (Београд 1972), помиње Конфина на два места, међу прозним писцима који су сарађивали у првим бројевима часописа „*Књижевност*“ (што значи да је учествовао у обнови књижевног живота непосредно после рата), и међу хумористима и сатиричарима, одајући му признање и констатујући, мислећи на сатиру уопште и његов прилог сатиричном сагледавању наше стварности: *Принуђена на тегобна прилагођавања и на мучно вегетирање на нивоу безазлених пошалица са људима без одбране, она се окренула хумору и бурлески, за коју су изразити смисао показивали Жак Конфино и Миле Станковић*“.¹⁶

Конфина помиње и Јован Деретић у првом, ширем издању своје „*Историје српске књижевности*“ (1983), наводећи да је овај писац написао неколико комедија, међу којима се издваја „*Сирото моје паметно дете*“, и да се огладао и у хуморористичкој прози.¹⁷

Наравно, Конфино припада и лесковачкој књижевној баштини, он је и лесковачки писац, и то је свакако разлог што су лесковачки хроничари културног и јавног живота и критичари написали у литератури о Конфину најопсежније текстове о његовом животу и делу. Ту првенствено мислим на *Драгољуба Трајковића, Брану Митровића и Јована Јовановића*, чијим је текстовима заједничко не само настојање да што свестраније прикажу Конфиново дело него и чињеница да у извесном смислу прозно дело претпостављају драмском и комедиографском. Трајковиће је у свом „*Прегледу*“ Конфину дао прво место међу предратним лесковачким писцима стављајући поред њега само Брану Митровића. Међутим, најамбициознији међу Конфиновим критичарима, Јован Јовановић, питао се „*ко је Конфино и који су корени његове личности и врело инспирације његових дела*“. Брана Митровић, пак, има неке карактеристичне опсервације и даје општу оцену Конфиновог рада, констатујући да је Конфино „*ишао у разноврсност врста и материја све на рачун квалитета у обради, у разноврсност и обимност место у дубину*“ и да се – како дословно каже – „*може сматрати драматичарем*“. Митровић додаје да су Конфинова дела приказивана у позориштима Југославије, али да он све до тог момента није стигао да их објави. Притим је набројао следећа Конфинова драмска дела: *Плагијат, Срото моје паметно дете, Заклињем се, У среду се региструјем, Крв није вода или Експеримент*. На жалост, Конфинова дела остала су необјављена, а није утврђена ни тачна библиографија; велика је штета што није угледала светло дана библиографија коју је сачинио и за коју је чак награђен наш заслужни библиограф и преводилац *Добрило Аранитовић*.¹⁸

¹⁶ Николај Тинченко, Књижевна баштина Лесковца, Жак Конфино позоришни писац, Лесковачки културни центар, Задужбина Николај Тинченко, Лесковац 2007, стр. 74-75.

¹⁷ Исто, стр. 75.

¹⁸ Николај Тинченко, Књижевна баштина, стр. 75-76.

(...) Тако, рецимо, Драгољуб Трајковић каже да је Конфино пре рата у заједници са супругом Гретом написао две комедије – „Плагит пред академијом“ и „Крв није вода“, и да су оба ова комада играни; први у Скопљу и Сарајеву, а други у Скопљу и Нишу.

После рата објављени су следећи комади: „У среду се региструјем“ (1952), драма „Заклињем се“ (1957) и радио драма „Мамин велики син“ (1960). У разним позориштима играни су ови комади: *У среду се региструјем*, *Сирото моје паметно дете*, *Експерименти* и *Луда болест – љубомира*. Изведене су и радио драме *Мамин велики син*, *Лекар и дилеми*, *Прешињин рођендан* и *Зденко Надувенко*.

Према „Библиографији оригиналне српске позоришне драме“ објављене на српскохрватском језику 1944. до 1977. Душана Јовановића, штампани су ови Конфинови радови: „Код нас су сви млади“ (једночинка, у књизи Седам једночнки, Београд 1950), „У среду се региструјем“ (Весела игра, Београд 1951), „Заклињем се“ (драма у пет слика, Београд 1957), „Крв није вода“ (фарса у три чина, Београд 1972), „Две комедије“ (Луда болест – љубомора и „Сирото моје паметно дете“, Лесковац 1973).

Према истом библиографу, у позориштима Србије и Југославије играни су ови Конфинови комади: „Три савремене комедије“ (Ниш), „Како сви – тако и ми“ (Сомбор), „Заклињем се“ (Ниш), „Сирото моје паметно дете“ (Шабац, Лесковац, Вршац), „Луда боест – љубомора“ (Лесковац). И најзад, да погледамо податке наведене у „Лексикону српских писаца“, књ. II, Матица српска: „У среду се региструјем“, 1952, „Заклињем се“, 1957 (овде означена као комедија), „Мамин велики син“ (овде означена као роман), „Крв није вода“, 1972, „Две комедије“, 1973, у лексикону се даље наводи да су изведени ови комади: „Плагит“, 1935, „Стари и млади“, 1952, „Сирото моје паметно дете“, „Луда боест љубомора“.

Конфино је с правом сматрао „Сирото моје паметно дете“ за свој највећи сценски успех; то је комад који је игран у највећем броју позоришних кућа, а у Београду, у Београдској комедији доживео је несумљив успех јер га је публика прихватила и радо гледала, а о премијери су писали, између осталих, и *Финци*, *Бора Глишић*, *Слободан Селенић*, *Јован Путник* – све значајна имена наше театрологије и позоришта. Критика се сложила и у оцени комада и природе Конфиновог комедиографског талента и проседа.¹⁹

¹⁹ Николај Тимченко, Књижевна баштина Лесковца, стр. 78.

VII

Као гимназиста, био сам ученик Жака Конфина. Касније, кад год бисмо се срели, Жак ме је ословљавао са „*драги земљаче*” (а свакако и своје друге ђаке – земљаче). Знао је за моје склоности према хумору и шали и да радо причам и препричавам вицеове, па га је то, можда, више мени приближавало. Увек, кад год бисмо се срели, застао би да мало поразговарамо. Његово прилажење било је присно, другарско, што ме је храбрило да пред њим „*свашта*” причам. Жак је увек више волео да слуша, више да „*купује*” но да продаје оно што у себи има хумора. Бивало је да ја у његовом друштву пред другим изнесем и неку шалу на његов рачун. Он би се слатко смејао што је за мене био знак да ми не замера. Ево неких анегдота из живота др Жака Конфина, мога земљака.²⁰

Био сам службом у Скопљу када је Скопско позориште припремало и приказало Жаков комад „*Крв није вода*”. Срели смо се у кафани „*Маргер*” и он се јако обрадовао и позвао за његов сто. Са њим су седели неки глумци које сам ја добро познавао, а и неки непознати. Понудио ми је улазницу за премијеру, али сам ја одбио, јер сам уживао бесплатну карту, као новинар.

После премијере, по договору, нашли смо се опет код „*Маргера*”. Он је већ седео са својим друштвом и кад ја наиђох, он ме пресретне шалом на свој рачун:

„Е, мој земљаче – пропаде твој Жаче!”

То изазва смех, а ја онда одвалих:

„Христос је од воде правио вино,/ А крви и воду помеша Конфино...”

%

Кад се после рата сретосмо први пут (Жак је још носио неку униформу и титовку), ја узвикнух:

„Поздрављам доктора Жака/ партизанског јунака!”

Једном код „*Безистана*” беше са неким глумцима (сећам се Геца) и када ја приђох, Жак ми рече да ће ускоро премијера његовог комада „*Сирото моје паметно дете*”, а ја одвалих:

„Лако је Вама! Ем Јеврејин, ем Лесковчанин, ем доктор, ем писац...”

А Жак прихвати:

„А, то – ем Лесковчанин, ем поп, ем новинар, ем – лисац!”

И кад се сви насмејаше, он ме благо ухвати за руку и другом помилова, желећи да ублажи своју жаоку, и рече:

„Знаш, оно „*Л*” је штампарска грешка”.

%

Због своје бољке (био је асматиچار), избегавао је кафане, али би, ипак, навратио понекад, али на кратко. Шетао је више. Па ни кад се седи по

²⁰ Добровоје Каписазовић, Сећање на др Жака Конфина, Помак, бр. 2. јануар 1997. У напомени уредника стоји да је достављен Т. Н. Цветковићу 1981. године за 1 манифестацију Конфинови дани хумора и сатире, одржаној јуна 1981. године у Лесковцу.

кафанама није остајао дуго. Ја сам редовно са својим друштвом био испред „Градске кафане”. Кад наиђе Жак, приђе, чучне и обично ме пита:

„Нешто ново?”

То је значило: имали ли који виц. Ја бих му увек понешто испричао и он би одмах устајао и одлазио даље.

Када га је његова бољка више притегла, почео је да носи штап. Први пут када је наишао са штапом, ја га, као да га окуражим, дочекам:

„Гура Жаки као младић сваки!”

Он се насмеја болно и узврати. Боље да си рекао:

„Види Конфина пост’о – вуцибатина!” (Показа на штап и продужи).

Када беше издао књигу „Јеси ли ти разапео Христа” – позвао ме телефоном да га посетим - „*да нешто поратимо*”. Ја му одговорих:

„Пошто ти ниси разапео Христа, доћи ћу!”

Посетио сам га, наравно, и тада ми рече да је наумио да заједнички напишемо један позоришни комад, комедију на рачун лесковачких чорбација, који су били нека врста мецене, за оснивање и издржавање лесковачког Народног позоришта. То је идеја коју би требало да остваримо. И зато да претходно сваки понасоб сачини скицу – па да после усагласимо шта ћемо и како ћемо. Ставили смо и рок. Њему се журило, вањада због болести и неког предосећања. Сачинили смо скице по својој замисли и одржали неколико радних састанака, али нисмо докрајчили посао. Његова се бољка погоршавала, и прекинули смо рад.

Ти „*сипнописи*” (радне скице) код њега су остали, а ја, после његове смрти, нисам се постарао да их потражим од његове супруге, а видим да сам погрешио. Ускоро умре и Жакова супруга, а у његовој заоставштини не пронађох тај рукопис.

VIII

Добар дан, др Жак Конфино! Прелиставао сам и ишчитавао табакe и табакe, а изгледали су да су недирнути и после толико година. Наједном полутабаку, из досијеа др Љубомира Балића, били су отштампани премештаји лекара за септембар 1920 године... др *Јаков Конфино*, лекар среза звишког, округа пожаревачког, премештен за лекара среза рачанског, округа ужичког!? Поред толико спискова лекара, апотекара, дентиста, бабица пожаревачког округа, по први пут се сусретох са Конфином и не слутећи у које ћу се пустоловине уплести.²¹

Следећи логику, потражих досије др Јакова Конфина, који је похрањен у Архиву Србије. Исписао сам у свеску основне податке и пресликао његову диплому Медицинског факултета у Берну 1918. године. Истога

²¹ Др Душан С. Кастратовић, Потрага за др Јаковом Жак Конфином, Помак, бр 19, 2001; *Напомена*: Прилог са трибине Жак Конфино – лекар и писац, у Пожаревцу, 1997. године, у организацији Српског лекарског друштва, прилог др Душана Кастратовића, специјалисте за стоматолошку протетику. Ради у Дому здравља у Пожаревцу. Објављује романе из историје медицине и стоматологије. Написао је књигу Историја медицине пожаревачког округа 1822-1914, Медински центар Пожаревац, 1991. за коју је добио награду СЛД 1992. године из Фонда проф. др Владимир Станојевић.

дана, по повратку кући, развио сам снимљени материјал. Разгледајући оштрину снимака, приметих на филму да сам снимео диплому Јакоба Конфина.

Био сам у дилеми да ли сам уписао право име лекара. Још већа конфузија настаде када сам у Медицинском годишњаку Крањевине Југославије за 1933. годину пронашао да у Лесковцу ради др Жак Конфино, који је дипломирао 1918. године. Имао сам неко олакшање и податак више за поређење, а изгледало ми је као да ми је све познато. Потражио сам податке о књижевнику Жак Конфину у Просветиној енциклопедији. Коцкице мозаика убрзо су се сложиле: Писало је „Конфино Жак, лекар и писац, рођен у Лесковцу 1892. године. Завршио Медицински факултет у Берну 1918. године.

У дубокој ноћи био сам окружен папирима и књигама, нисам био још задовољан. Прву загонетку, коју сам желео да решим, било је питање имена. Започео сам игру Ларусовим и нашим француским речницима. Тако пронађох синоним за имена Jacques (Жак) – Јаков и Јакоб – Јаков. Господин Кофино је засигурно добро познавао порекло свога имена, па је одабрао милозвучно име Жак, које је истоветно са именом које је добио при рођењу.

Др Жак Конфино је постављен указом од 14. априла 1920. године за лекара среза звишког, округа пожаревачког са седиштем у Кучеву, где је провео на служби пет месеци. Пронађени стереотипни биографски подаци о др Жак Конфину нису били довољни за објављивање у књизи. Потражио сам у телефонском именику презимењаке др Жака, који ме упутише на *Томислав Н. Цветковића*, књижевника из Лесковца. Такође и из Историјског јеврејског музеја ми га препоручише. У музеју сам пресликао фотографију др Жака Конфина. У београдској антикварници купио сам књигу „Крв није вода” која је имала исписану посвету писца.

Постепено сам улазио у круг поштовалаца књижевника Жак Конфина. Долазио сам до необичних података. Из преписке са проф. др Слободаном Ђорђевићем, оториноларингологом, сазнао сам да је видео сестру др Конфина у једном кибуцу, када је посетио Израел. Огњан Топаловић ми је послао његову књигу „Стари бањски лекар” у знак пажње за пружање помоћи при прикупљању података. На насловној страни фотографија групе лекара, међу којима и познати лик др Кофина. Пронашао сам вероватно и његов једини објављени рад из медицине „*Стање симпатикотоније код асматицара*”, публикован 1940. године у „Српском Архиву”.

Данас, после низа година, када нађем неки податак или илустацију др Конфина, застанем и у тренутку као да се јавим: „Са добар дан, докторе Жак Кофино!”

IX

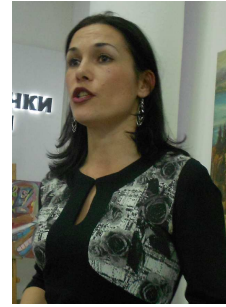
Изврстан лекар и још бољи породични пријатељ, др Жак Конфино је доста времена проводио у кругу породице Велмар-Јанковић. Један весео, насмејан, од доброте истопљен мајмунски лик – како га је Светлана описала - доктор Жак Конфино, умео је да усређи Светлану на посебан начин.

(...) Сетлана Велмар-Јанковић припада оној традицији коју су у српској књижевности створиле Исидора Секулић и Аница Савић Ребац.²²

(...) Светлана Велмар-Јанковић ће, описујући догађаје из свог (не)срећног живота, описивати и људе који ће бити нераздвојни део њеног живота и оставити трага у њему. Један од њих, свакако је и њен пријатељ и лекар, пореклом из Лесковца.

Списатељица се са радошћу сећа зиме 1941. када ју је, болесну, посетио Жак, од милости прозван „Жакили”, а седећи поред ње, засмејавао је и прегледао. А када јој је објаснио да мора да јој да инјекцију и да ће је мало заболети, али само мало, Светлана му се препуштила без имало страха. И управо ће Жак угушити у Светлани страх од било које инјекције за читав живот. Штавише, Жак ће за њу бити најбољи човек, исцелитељ са најлепшим осмехом на свету. Зато ће се у њој и родити жеља да кад порасте буде, као и чика Жак, дечји лекар и писац. Пресрећно лице доктора Конфина у том тренутку заувек ће остати у Светланином сећању.

(...) Свог Жака, Светлана ће срести по завршетку рата у Београду, на летњој позорници, где је учествовао на књижевној вечери, са Десанком Максимовић, Душаном Матићем и Вељком Петровићем. Светлана и Жак отићиће потом њиховој кући. Светланина срећа, као и срећа њене мајке, била је, у тренуцима поновног сусрета, неизмерна!

²² Марија Стојановић, Снажно уметничко сведочанство о Лесковцу и Вучју (Поводом дела Прозраци Светлане Велмар Јанковић), Српски јут, бр. 5, Просвета, Ниш, 2006. *Напомена:* Марија Стојановић рођена је у Лесковцу 1979. године. Живи у Вучју. Дипломирала је на Филозофском факултету у Нишу (Група за српски језик и књижевност). Бави се књижевном критиком. Радове објављује у лесковачком „Помаку” и Српском југу” (Ниш) и другим листовима. Марија Стојановић објавила је књиге: „Постигнућа” (Филекс, Лесковац 2002), „Сздања – десет песника, десет књига” (Центар за стручно усавршавање 2014).

Х

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: Томислав Н. Цветковић (1933-2010) је љубав према своме граду посебно показао покренувши 1981. године књижевну манифестацију „Конфинови дани хумора“. Имао је свесрдну помоћ Савеза јеврејских општина Југославије, СО Лесковац, Републичке заједнице културе, Народног музеја и Културно-просветне заједнице Лесковац.

Ти први Конфинови дани хумора одржавали су се од 22. до 26. јуна 1981. године, а судионици су били људи од пера и пријатељи, Лесковчани, Београђани и пријатељи из других градова Југославије.²³

(...) Други „Конфинови дани хумора“ одржани су 25. и 26. јуна 1991. године. И опет велику радост и терет организације носи Тома. Након низа припремних састанака у Лесковцу и у савезу у Београду, поново је начињен богат програм. Отворена је изложба посвећена делу Жака Конфина. Приказани фрагменти из драмског репертоара и из прозе Жака Конфина, свирао је др Андреја Прегер, а значајан део посвећен је разговорима о хумору и сатири у делу Жака Конфина, као и о савременом тренутку хумора и сатире.

(...) Те године (1991) Томислав Н. Цветковић је, у име Културно-просветне заједнице Лесковца покренуо иницијативу да се установи награда за стваралаштво „Др Жак Конфино“. И од тада се „Конфинови дани хумора“ узастопно одржавају пет година.

Трећи „Конфинови дани хумора“ одржани су у једном дану, 24. јуна 1992. године, уз 100. годишњицу рођења Жака Конфина. У галерији позоришта отворена је изложба карикатура Миодрага Стојановића и Миодрага Величковића. О делу Жака Конфина говорили су Симха Кабиљо Шутић, мр Марко Недић, Давид Албахари, Саша Хаџи Танчић, Николај Тимченко, Томислав Н. Цветковић и Драгомир Милосављевић, а Предраг Ејдус извео је монодраму.

Следеће године четврти „Конфинови дани хумора“, осим изложбе, трајали су један дан, 9. јула 1993. године. Аутор изложбе „Сефардска књижевност, издаваштво и публицистика на територији бивше Југославије“ Милица Михаиловић, управница Музеја нагласила је да, због ратне ситуације у земљи, на изложби није представљено стваралаштво Сарајева. Приказан је часопис „Освит“ број 7/8 текстовима са прошлогодишњег скупа о Жаку Конфину. О валоризацији књижевне

²³ Бранка Цидић, архивиста Јеврејског историјског музеја у Београду, „Томислав Н. Цветковић и Конфинови дани хумора“, Помак, бр. 51/52, јул – децембар 2010, стр. 4-5.

баштине говорио је главни уредник часописа Саша Хаџи Танчић, а књижевник Томислав Н. Цветковић окупио је књижевнике из Лесковца, Београда, Ниша, Власотинца и Новог Сада на књижевно вече. Приређен је и концерт јеврејске музике и староградских песама у Јевреја и Срба уз групе „Хулијот“ из Београда и лесковачког „Рузмарина“. Наступила је у драмском делу глумица Весна Латингер и контауторка Радмила Стевановић, садашња Парижанка из Лесковца. О Жаку Конфину говорио је предани организатор, књижевник Томислав Н. Цветковић.

У октобру, 28. и 29. 1994. године одржани су пет „Конфинови дани хумора“. Отворена је изложба карикатура, разговарало се о делу Жака Конфина. Одржано је вече хумора и сатире, приказана је представа „Плагијатор“, прво послератно извођење овог Конфиновог дела. Посебно је било занимљиво вече сефардске музике и књижевности. Крајем 1994. године Томислав Н. Цветковић иницира, у оквиру ТВ емисије „Људи говоре“, снимање „Сећања на Жака Конфина (1892–1975)“ у сарадњи са Јеврејским историјским музејем из Београда. Емисија је реализована почетком следеће године.

(...) Последњи „Конфинови дани хумора и сатире“ одржани су 24. и 25. новембра 1995. године. Организован је Округли сто о Жаку Конфину. О њему су говорили Петар Волк, мр Марко Недић, Живојин Тасић, мр Симха Кабиљо Шутић, Саша Хаџи Танчић. Уприличене су промоције књига др Петра Волка и др Михаила Видаковића, монодраме изводе Вида Тодић, Јелисавета Сабљић, Маја Димитријевић, Ружица Сокић. Отворена је изложба карикатура Новице Коцића. На вечери хумора, сатире и афоризама учествују најбољи сатиричари у земљи.

%

Закључимо оценом Томислав Н. Цветковић који др Жаку Конфину придаје значај који има Бора Станковића за Врање, јер је Лесковац овековечен у делу најсвестранијег, најзначајнијег и најпознатијег књижевника XX века рођеног на обалама реке Ветернице.²⁴

Данило Коцић

²⁴ *Напомена:* Заоставштина Жака Конфина налази се у лесковачком Народном мзеју. На иницијативу Томислава Н. Цветковића, а уз сагласност Савеза јеврејских општина Југославије и Јеврејског историјског музеја Београд, уступљена је 1981. године Народном музеју у Лесковцу. Заоставштина припада Етнолошком одељењу Народног музеја и представља значајну збирку. Књижевна заоставштина има 45 наслова књига и часописа, дела у рукопису (90 библиографских јединица, преводе (у регистру збирке заведено је и 19 рукописа на страним језицима, многобројни чланци, прикази, ордени и друга признања). О томе је у саопштењу посвећеном личности и делу др Жака Конфина, на научном скупу поводом 20. годишњице од његове смрти, одржаном 27. децембра 2000. године, детаљно говорила Слађана Трајковић, кустос етнолог лесковачког Народног музеја (Помак, бр. 19, јануар 2001, стр. 5).

ЛИТЕРАТУРА

(и изабрани извори)

1. Димитријевић, Сергије, Грађа за проучавање Лесковца и околине, свеска I, Лесковац 1954
2. Димитријевић, Сергије, Историја Лесковца и околине (1918-1928), Лесковац 1983
3. Димитријевић, Сергије, Лесковачка енциклопедија, свеска I, Градски народни музеј Лесковац 1954
4. Златановић, Нинослав, Вукашин Ристић, Библиографија радова чланова Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу 1947-1997, Подружница СЛД, Лесковац 1998
5. Јањић, Душан, Видови француске књижевности, Задужбина Николај Тимченко, Лесковац, Алтера, Београд 2013
6. Јањић, Душан, Језички огледи, ауторско издање, Лесковац 2012
7. Јањић, Душан, Књижевни поводи, Удружење писаца, Лесковац 2002
8. Јањић, Душан, Француска библиографија о српској и хрватској народној поезији, Српска академија наука и уметности, Београд 1995
9. Јањић, Душан, У европском видокругу, Алера, Београд 2013
10. Каписазовић, Добривоје, Лесковачке заврзламе и чарламе, Лесковац 1975
11. Каписазовић, Добривоје, Тошке из Лесковац и његове говоранице, Културни центар Лесковац 1980
12. Конфино, Жак, Моји општинари, приповетке, Геца Кон, Београд 1934
13. Конфино, Жак, Лица и наличја, приповетке, Геца Кон, Београд 193
14. Конфино, Жак, Хумореске, приповетке, Геца Кон, Београд 1941
15. Конфино, Жак, Лекареве приче, приповетке, Народна књига, Београд, 1953
16. Конфино, Жак, Нове хумореске, приповетке, Минерва, Београд 1960
17. Конфино, Жак, Мој Мој Јоцко, роман, Геца Кон, Београд 1937
18. Конфино, Жак, Моје јединче, роман, Просвета, Београд 1952
19. Конфино, Жак, 100 година - 90 гроша, роман, Ново поколење, Београд 1952
20. Конфино, Жак, Јеси ли разпео Христа, роман, Жеж, Београд 1968
21. Конфино, Жак, драме: Сирото моје паметно дете, Заклињем се, У среду се региструјем, Крв није вода (такође под насловом Експеримент), Штрајк у заробљеној болници (такође под насловом Репатрирци)
22. Коцић, Данило, Лесковачки писци – трагови и трагања, Удружење писаца Лесковац, „Лоза“ Власотинце, ауторско издање, Лесковац 2016.
23. Говор Лесковца и југа Србије, ауторски издање, Удружење писаца, Лесковац 2016
24. Коцић, Данило, Хумор у делима лесковачких писаца, ауторско издање, Лесковац 2016
25. Миловановић, Мирослав, Књижевно критички фрагменти, Обелиск, Београд 1970
26. Миловановић, Мирослав, Песмопис, Лесковац 1977
27. Митровић, Брана, Речник лесковачког говора, Народни музеј Лесковац 1984
28. Михајловић, Јован Јоца, Лесковачки говор, Народни музеј Лесковац 1977

29. Петровић, Тихомир, Књижевни записи I, Удружење писаца, Лесковац 2000
30. Петровић, Тихомир, Књижевни записи II, Лесковац 2003
31. Петровић, Тихомир, Огледи и критике из књижевности, Учитељски факултет Врање 1994
32. Петровић, Тихомир, Увод у књижевност, Сомбор 2006
33. Ристић, Вукадин, Крстић, Славко, Знаменити лекари на југу Србије, Филекс, Лесковац 2001
34. Стајић, Предраг, поговор, Николај Тимченко, Књижевна баштина, Задужбина Николај Тимченко, ЛКЦ, Лесковац 2007
35. Стојковић, Живан, Беседе о књигама, Удружење писаца, Лесковац 2012
36. Стојковић, Живан, Кражић Ненад, Лесковац, време прошло – време садашње, Лесковац 1989
37. Стојковић, Живан, Стојичић Слободанка, Ракић Хранислав, Историја Лесковца, Београд 1992
38. Тасић, Драган, Књижевни акценти, Лесковац 2004
39. Тимченко Николај, Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац 2007
40. Николај, Тимченко, Смисао приповедања, Алтера, Београд 2013
41. Тимченко, Николај, Библиографија Николаја Тимченка (приредио Дејан Вукићевић), Задужбина Николај Тимченко, ЛКЦ, Лесковац 2008
42. Тимченко, Николај, Књижевност и догма (приредио Јован Пејчић), Лесковац 2006
43. Тимченко, Николај, Меланхолија и хермеутика (приредио Јован Пејчић), Лесковац, Београд 2009
44. Тимченко, Николај, Мисао, реч, судбина (прередио Илија Марић), Београд, Лесковац 2008
45. Тимченко, Николај, Народни музеј у Лесковцу 1948-1983, Лесковац 1983
46. Тимченко, Николај, Смисао приповедања (приредио Владимир Мичић), Београд 2013
47. Тимченко, Николај, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I (1896- 1941), Лесковац 1967
48. Тимченко, Николај, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта II (1970- 1980), Лесковац 1981
49. Тимченко, Николај, Француске белешке (приредила Сунчица Денић), Лесковац, Врање 2006
50. Трајковић, Драгољуб, Глубочица, Народни музеј, Лесковац 1968
51. Трајковић, Драгољуб, Из нашег Манчестера, Београд 1953
52. Трајковић, Драгољуб, Из прошлости Лесковца и околине, Лесковац 1977
53. Трајковић, Драгољуб, Ми једемо паприке и зидамо фабрике, Лесковац 1930
54. Трајковић, Драгољуб, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Наше стварање, Лесковац 1973
55. Цветковић, Никола, Књижевно-поетске студије, Интервју прес, Београд 1993
56. Цветковић, Томислав, Војвода Никола Скобаљић, Београд, 2000
57. Шимунец, Звонко и др. „Златно доба Лесковца 198 – 1941“, Народни музеј Лесковац 2015

ЛИТЕРАТУРА - ЛИСТОВИ, ЧАСОПИСИ

1. Наша реч, недељне новине, Лесковац
2. Политика, Београд
3. Лесковачки зборник, часопис, Лесковац
4. Наше стварање, часопис, Лесковац
5. Помак, часопис, Лесковац
6. Освит, часопис, Лесковац
7. Лесковчанин, часопис, Лесковац
8. Власотиначки зборник, часопис, Власотинце
9. Алијанса, часопис, Лесковац
10. Лесковачки дневник, ђачке новине, Лесковац

С а д р ж а ј:

- У В О Д: Жак Конфино и Лесковац (2)
1. Драгољуб Трајковић о Жаку Конфину (3)
 2. Поф. др Тихомир Петровић, Жак Конфино – хуманиста и писац (5)
 3. Др Нинослав Златановић, Лекарска каријера др Жака Конфина (5)
 4. Проф. др Душан јањић, Жак Конфино као књижевни преводац (8)
 5. Томислав Н. Цветковић, Жак Конфино – лекар и литерата (11)
 6. Николај Тимченко, Жак Конфино и предратни Лесковац (13)
 7. Добривоје Каписазовић, Сећање на Жака Конфина (18)
 8. Др Душан Кастратовић, Потрага за др Јаковом Жак Конфином (19)
 9. Марија Стојановић, Снажно уметничко сведочанство о Лесковцу (21)
 10. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА – Бранка Џидић, Томислав Н. Цветковић и Конфинови дани хумора (22)
 11. Л и т е р а т у р а (24)
 12. С а д р ж а ј (27)

